UNIREA BUCOVINEI: IDEALURI ŞI PROIECTE ÎN CONTEXT INTERN ŞI INTERNAŢIONAL

ŞTEFAN PURICI

The Union of Bukovina: the ideals and projects within the internal and international context

(*Abstract*)[*]

In the autumn of 1918, Bukovina was one of the former dualist monarchy territories that did not wanted to contribute to the perpetuation of the existing imperial pattern. Despite being considered a successful model of multi-ethnic territory administration for the Habsburg Dynasty, at the end of the First World War, the nationalities of this province expressed their desire to leave the bicephalic empire and become independent.

The path that led to the materialization of these projects was a long and sinuous one. Out of all the projects regarding Bukovina's future, that were spread between the 1914–1918 by Russia, Austria-Hungary, Germany, Romania or Ukraine, or of those launched by the local communities (Jewish, German, Romanian, Ukrainian) between 1917 and 1918 in the public debate, the plan elaborated and implemented by the Romanian National Council from Bukovina was the winner.

Key words: Union of Bukovina, Habsburg Dynasty, First World War, Romania, nationalities, Romanian National Council.

Împlinirea unui secol de la momentul în care, practic, întreaga naţiune română s-a regăsit în interiorul graniţelor aceluiaşi stat şi numeroasele evenimente organizate cu prilejul marcării Centenarului României întregite şi a încheierii Marii Conflagraţii Mondiale (1914–1918) ne îndeamnă, o dată în plus, să medităm asupra vremurilor şi oamenilor de atunci, să încercăm să pătrundem în spiritul faptelor generaţiei Unirii, să transcendem carapacea atitudinilor afişate şi să le contextualizăm în acord cu realităţile Primului Război Mondial şi ale finalului de „secol al naţionalităţilor". Obiectivizarea reflectării trecutului, analiza realizărilor şi eşecurilor reprezentanţilor elitelor bucovinene, construirea sau demolarea unor piedestale ale liderilor autentici ori conjuncturali, oglindirea stărilor emoţionale, aşteptărilor şi năzuinţelor maselor

[*] Traducere: Ştefan Purici.

Analele Bucovinei, **XXV**, *1* (50), p. 23–49, Rădăuţi – Bucureşti, 2018

BDD-A32716 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:17 UTC)

sunt doar câteva dintre aspectele ce ar putea contribui la o mai bună înțelegere a istoriei Bucovinei și a ceea ce a însemnat unirea provinciei cu celelalte teritorii românești. Din păcate, generațiile de istorici care s-au succedat de atunci, inclusiv cele postdecembriste, au materializat doar parțial obligația de a transpune în studii științifice și în volume de documente evenimentele din anii premergători și cei ce au urmat Unirii Bucovinei cu Regatul României. Suntem convinși însă că tipăriturile apărute pe parcursul anului 2018 vor acoperi, măcar parțial, golurile existente în istoriografia Bucovinei și vor contribui la extinderea orizontului de abordare și de cunoaștere a trecutului.

Chiar dacă vorbim adeseori despre „Luna Bucovinei", perioada cuprinsă între 27 octombrie și 28 noiembrie 1918, când cea mai mică provincie austriacă s-a emancipat de sub tutela Casei de Habsburg, parcursul către acest moment a fost unul lung și a fost marcat de specificul evoluției ținutului în secolul premergător Primului Război Mondial. Spre deosebire de Vechiul Regat și Dobrogea (aflate *de facto* sau *de jure* sub suzeranitate otomană, cu „paratrăsnete" europene, până la 1878), Basarabia (aflată sub control rusesc încă din anul 1806) și chiar Transilvania sau Banatul (aflate sub administrația guvernului de la Budapesta, deloc liberal în politica sa față de românii ajunși supuși ai Coroanei Sf. Ștefan), marcate de pecetea balcanismului, pravoslavniciei ori toleranței încorsetate, Bucovina – partea Moldovei încorporată în cadrul Imperiului Austriac – a fost scoasă de timpuriu (1774) de sub suzeranitatea otomană și din ordinea balcanică de organizare a societății, înregistrând o tranziție sinuoasă spre modelul social și economic central-european, influențat profund de Iluminism și, ulterior, de liberalism. Practic, în urma includerii ținutului în rândul posesiunilor Coroanei de Habsburg, populația provinciei a fost extrasă din Evul Mediu și forțată să accepte un nou mod de structurare socială, o nouă formă de funcționare a economiei, noi mecanisme politice și administrative, un cadru juridic total diferit de cel moldovenesc și să se adapteze normelor și regulilor societății moderne.

Liberalismul se întemeiază pe un control lax al societății din partea guvernului și structurilor administrative, pe inițiativa și autonomia individului, grupurilor și comunităților, creând cadrul propice de manifestare a libertăților și responsabilităților cetățenilor și autorităților publice. În acest context social favorabil, întemeindu-se pe conștiința autohtonității și pe exemplele de manifestare identitară a reprezentanților altor națiuni (polonezi, cehi, unguri ș.a.) din componența imperiului, românii bucovineni au făcut vizibil, inclusiv la nivelul guvernului central și al Curții de la Viena, procesul de afirmare a individualității celei mai mici provincii habsburgice și a populației acesteia. În ultimul pătrar al secolului al XVIII-lea și primul sfert al veacului al XIX-lea, mazilii cernăuțeni, boierul Vasile Balș, episcopul Dositei Herescul, Vasile Ţîntilă, Teodor Racoce și alții au fost reprezentanții intereselor și purtătorii mesajului românilor bucovineni[1], prin faptele și atitudinile lor promovând

[1] Mihai Iacobescu, *Din istoria Bucovinei*, vol. I, *De la administrația militară la autonomia provincială (1774–1862)*, București, Editura Academiei Române, 1993, p. 317–360.

BDD-A32716 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:17 UTC)

ideea necesităţii respectării elementului românesc de către autorităţile imperiale şi adaptarea politicilor habsburgice la specificul provinciei.

Alternarea regimurilor politice liberale cu cele conservatoare la nivelul imperiului a făcut ca tranziţia la noua ordine socială să fie mai întinsă şi mai puţin brutală. Recunoaşterea drepturilor elitei autohtone, configurarea unei societăţi multietnice prin aşezarea coloniştilor, funcţionarilor şi militarilor germani, dar şi polonezi, armeni sau unguri, şi acceptarea implicării localnicilor în gestionarea problemelor provinciei au consacrat românitatea bucovineană drept o importantă forţă socială şi politică în această regiune a Austriei. Nu este deloc întâmplător faptul că în seria de şefi ai administraţiei bucovinene înainte de 1848, alături de mai mulţi germani, regăsim numele lui Vasile Balş[2] (1792–1803) şi pe cel al lui Gheorghe Isăcescu (1840–1849). Este o recunoaştere – din partea guvernului de la Viena – a rolului elitei româneşti la nivelul provinciei, dar şi o dovadă a faptului că populaţia băştinaşă s-a integrat destul de profund în cadrul Imperiului Habsburgic. În perioada premergătoare revoluţiei de la 1848 se înregistrează o creştere a numărului de persoane culte în rândul românilor, mulţi tineri bucovineni obţinând studii superioare în universităţile imperiului, în special la Viena. Bine pregătiţi profesional, conectaţi la spiritul capitalei imperiului, conştienţi de locul pe care meritau să-l ocupe în societate, aceşti tineri, alături de alţii care s-au format în liceele şi gimnaziile publice din Bucovina, au constituit generaţia paşoptistă, generaţia care a adus în discuţia guvernului şi Casei de Habsburg – dar şi în atenţia Europei – chestiunea individualităţii Bucovinei[3], provincie cu rădăcini, cultură, religie şi tradiţii româneşti, transformată, în anul 1787, într-un district (Kreis) al Regatului Galiţiei şi Lodomeriei. În istorie vom găsi puţine exemple similare gestului făcut de elitele bucovinene care au refuzat oficial să facă parte din nobilimea Regatului, respectiv să participe la lucrările adunărilor stărilor din ţara la care au fost anexaţi (Regatul Galiţiei şi Lodomeriei) fără voinţa lor[4], chiar dacă nobilii din Bucovina erau conştienţi că prin această atitudine pierd posibilitatea de a-şi expune drepturile şi opiniile şi de a-şi promova interesele la nivelul Regatului, dar convinşi că vor avea câştig de cauză la nivel central.

Revoluţia de la 1848–1849 a descătuşat energiile naţionale din cadrul imperiului, constituind şansa reală pentru bucovinenii dornici de separarea de Galiţia, de a mobiliza suportul maselor şi de a înainta doleanţele lor guvernului şi împăratului de la Viena. În pofida opoziţiei administraţiei de la Lemberg şi nobililor galiţieni, în ciuda identificării şi utilizării de către reprezentanţii acestora a unor mase de săteni, care au fost convinse că revendicările de separare de Regatul Galiţiei şi Lodomeriei

[2] Mihai-Ştefan Ceauşu, *Un iluminist bucovinean: boierul Vasile Balş (1752–1832)*, Iaşi, Editura Junimea, 2007, 462 p.

[3] Ştefan Purici, *Mişcarea naţională românească în Bucovina în anii 1775–1861*, Suceava, Editura Hurmuzachi, 1998, p. 184–238.

[4] Mihai-Ştefan Ceauşu, *Parlamentarism, partide şi elită politică în Bucovina habsburgică (1848–1918). Contribuţii la istoria parlamentarismului în spaţiul central-est european*, Iaşi, Editura Junimea, 2004, p. 55.

BDD-A32716 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:17 UTC)

ascund în spate dorința nobililor bucovineni de a introduce iobăgia, liderii românilor din Bucovina au reușit să construiască o opoziție reală, în care au fost încadrate elitele celorlalte grupuri etnice (germani, armeni, evrei, ucraineni ș.a.), care s-a afișat în fața opiniei publice, a Parlamentului și Guvernului de la Viena, a împăratului Austriei, drept delegația ce reprezintă toate categoriile sociale, grupurile etnice și religiile provinciei, iar memoriul *Petiția Țării*, reprezintă „cea mai adevărată expresie a opiniei publice și a conglăsuitoarelor dorinți ale națiunei”[5].

În pofida condițiilor puțin prielnice de manifestare a identităților naționale și regionale în condițiile sistemului politic autoritar cunoscut drept regimul Metternich, în Bucovina se articulează o viață asociativă transnațională, dar cu pronunțate accente etnice și cu sensibilități confesionale și culturale distincte. În contextul în care majoritatea societăților și asociațiilor[6] erau organizate pe principii teritoriale, din acestea făcând parte fără vreo discriminare sau îngrădire germani, români, armeni, polonezi, evrei, ucraineni ș.a., asumarea identității naționale, manifestarea conștiinței apartenenței la un grup cultural și religios distinct au fost elemente care arătau că românii bucovineni militau pentru obținerea locului pe care îl meritau la nivelul administrației, justiției și economiei provinciei. La sfârșitul anilor ’30, călătorul german Johann Kohl, aflat în vizită în Bucovina, întâlnind în Cernăuți niște tineri pe care îi cataloghează drept „patrioți entuziaști în serviciul austriac”[7], relata că aceștia i-au povestit cu mândrie despre „marele lor trecut, despre moldoveni, sau, cum se spune mereu, despre mitologia daco-romană, despre Ștefan cel Mare și despre alți mari oameni și principi din patria lor. Noi n-am mai văzut până acum patrioți moldoveni și, cum se întâmplă la restul europenilor, n-am știut nimic despre existența patriotismului moldovenesc. Spre uimirea noastră, am aflat că acest patriotism este răspândit peste tot, până departe la Lemberg (unde un număr de bucovineni se afla în serviciul administrației galițiene, precum și studia în școlile lvovene – n.n.), unde multe inimi se aprind cu entuziasm pentru timpul de odinioară, atât de important, din vremea lui Decebal, precum și pentru **marele Regat Dacic** (subl. n.)”[8].

Din această perspectivă, deloc întâmplător a fost faptul că primele tipărituri de publicistică în Bucovina au aparținut unor autori români (Vasile Țîntilă, Theodor Racoce, frații Hurmuzachi), iar primele asocieri culturale (*Soțietatea literală din Eparhia Bucovinei* /1846/ și *Reuniunea pentru Leptură* /1862/) sau politice (*Patriotenpartei*, Partida patrioților, atestată la 1851; *Societatea politică „Concordia”*) fie

[5] „«Bucovina». Gazetă românească pentru politică, religie și literatură/Römanische Zeitung für Politik, Kirche und Literatur”, Cernăuți, Tipografia Johann Eckhardt, anul I, nr. 9, 1848, p. 67.

[6] Der Verein zur Unterstützung Hilfsbedürftiger Mitglieder der Kimpolung (Societatea pentru sprijinirea membrilor nevoiași din Câmpulung, înființată în anul 1825), Der Schützenverein in Czernowitz (Asociația de tir, înființată în 1825), Der Verein für Landeskultur im Herzogthum Bukowina (Societatea pentru cultura țării în Ducatul Bucovinei, înființată în 1851), Landes-Bibliotheks-Comités (Comitetul pentru Biblioteca Țării, constituit în anul 1851) etc.

[7] Johann Kohl, *Reisen im Inneren von Russland und Polen*, Bd. III, *Die Bukowina, Galizien, Krakau und Mähren*, Dresden, Leipzig, 1841, p. 20.

[8] Johann Kohl, *op. cit.*, p. 20–21.

BDD-A32716 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:17 UTC)

au avut un caracter național românesc, fie au fost create și conduse de lideri proveniți din rândul românilor bucovineni. Putem afirma, cu multă certitudine, că sentimentul identitar s-a manifestat în rândul românilor mult mai devreme decât în rândul celorlalte grupuri etnice din Bucovina. Pe de altă parte însă dezvoltarea timpurie a formelor cultural-naționale și politice de organizare comunitară a condus, mai devreme decât în cazul altor naționalități, la o mai mare fragmentare a participării românești la viața politică și culturală a provinciei.

În contextul unui regim liberal, în condițiile în care puterea administrativă aparținea în cea mai mare parte guvernului central, multe probleme fiind însă transferate la nivelul autorităților locale, bucovinenii au devenit, la finele anului 1918, cetățenii români cu o foarte bună cunoaștere a mecanismelor constituționale de funcționare a societății (Constituțiile austriece de la 1849 și 1867, „Constituția" Bucovinei de la 1861) și cu cea mai vastă experiență de exercițiu democratic (legislația electorală bucovineană din anii 1850, 1861, 1909, alegerile liberale din 1848 și, apoi, din 1861–1911 pentru Parlamentul de la Viena și pentru Dieta de la Cernăuți etc.).

Totuși, calea spre unirea cu Regatul României nu a fost una rectilinie, lipsită de obstacole, intersecții ori devieri. Alternativele privitoare la viitorul Bucovinei, în urma Primului Război Mondial, au fost numeroase, au depins de evoluția și finalitatea războiului, unele profilându-se cu mai multă tărie în dauna altora, în raport cu circumstanțele internaționale și cu mutațiile pe scena politică internă a Austro-Ungariei. Soarta provinciei era determinată de victoria uneia dintre cele două tabere (Puterile Centrale sau Antanta), de poziția pe care se plasa Regatul României în acel război, dar și de atitudinea bucovinenilor înșiși.

Perioada de neutralitate (1914–1916) a permis României să negocieze cu puterile Antantei, pe de o parte, și, pe de alta, cu Germania și Austro-Ungaria cu privire la garanțiile pe care le puteau acorda Bucureștiului aceste mari puteri la încheierea păcii. Spre exemplu, pentru intrarea României în război de partea Antantei, Imperiul Rus a promis, în anul 1914, că va susține și va recunoaște unirea Transilvaniei și, ulterior, și a părții de sud a Bucovinei cu statul român. În timpul primei ocupații a Bucovinei, armatele țariste au avansat pe teritoriul acesteia doar până la linia Siretului, făcând practic o „invitație" guvernului de la București să intre în război de partea Antantei și să instaureze controlul asupra părții de sud a Bucovinei. Un alt semnal a fost dat cu ocazia numirii avocatului român Temistocle Bocancea, la 15 septembrie 1914, în funcția de primar al orașului Cernăuți. La fel au procedat autoritățile militare țariste cu ocazia celei de-a doua ocupații ruse, când primar al capitalei Bucovinei a fost desemnat, la finele lunii noiembrie 1914, dr. Constantin Hostiuc, român din Cernăuți. În timpul celei de-a treia ocupații, în practic toate funcțiile superioare au fost numiți români basarabeni: prefect de poliție a fost instalat căpitanul Capșa, Levinschi a fost plasat în fruntea Siguranței, avocatul Danielev devenind adjunct al șefului de Siguranță. Cu toate că sergenții de stradă erau toți originari din Rusia, autoritățile au permis exercitarea atribuțiilor de ordine publică și poliției locale, care purta un semn distinctiv[9].

[9] „Adevărul", București, anul XXIX, 5 iulie 1916, p. 2.

BDD-A32716 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:17 UTC)

Unii au văzut în poziția de neutralitate a Regatului României chiar o șansă de salvare ratată pentru bucovineni. Astfel, un voluntar bucovinean (din unitățile formate de Aurel Onciul) care se refugiase în România, a afirmat: „Dacă veneați dumneavoastră, românii, altfel era. Barem să fi venit oricum: fie ca prieteni, fie ca dușmani. Că noi eram în credință că, dacă veneați ca prieteni, ne scăpați de ruși, iar dacă năvăleați ca dușmani, încă era bine, că austriecii ar fi fost bătuți și alungați, și rămâneam cu oștile românești, care altfel s-ar fi purtat, nu ca armatele ungurești sau căzăcești, care o să ne lase lipiți pământului și o să ne stârpească semința”[10].

Autoritățile de la Petrograd au considerat că nu este nevoie să pregătească anexarea întregii provincii, ci doar a părții ei septentrionale, fiindcă, potrivit afirmației țarului Nicolai al II-lea: „Galiția și partea de nord a Bucovinei permit Rusiei să-și atingă frontierele sale naturale – Carpații”[11]. Întemeindu-se pe această viziune a guvernului țarist, în lunile septembrie – noiembrie 1914, Muraviov, secretarul cancelariei diplomatice pe lângă Cartierul General al Armatei Ruse, a efectuat o vizită în Bucovina și a întocmit un raport, în care a propus demarcarea viitoarei granițe ruso-române: de la satul Botoșanița, spre gura râului Climăuți, la vărsare în râul Suceava. De aici, pe râul Suceava, până la Falcău, care va rămâne pe partea rusă; de la Falcău la Ciumârna, Rușii-Moldoviței, Rușii-pe-Boul, Breaza, până la Valea Stânei, toate aceste localități urmând să intre în componența Rusiei[12]. Totuși, în contextul victoriilor înregistrate de trupele țariste, în lunile ianuarie – februarie 1915, reprezentanții autorităților militare rusești ai Ministerului de Externe, pe baza unor considerații strategice, au propus țarului anexarea întregii Bucovine. De altfel, în timpul celei de-a doua ocupații rusești, trupele țariste au depășit linia Siretului, ocupând Siretul și Suceava. În memoriul întocmit de Nicolai Kudashev, director al Cancelariei Diplomatice pe lângă Cartierul General al Comandantului Suprem, adresat lui Serghei Sazonov, ministrul de Externe al Rusiei, la 14 februarie 1915, se sublinia că reprezentanții armatei ruse apreciază că, anexată Rusiei, Bucovina va închide accesul în Galiția Orientală din partea României și va acorda Rusiei o direcție accesibilă pentru ofensivă atât în România, cât și în Transilvania[13] însă menționa Kudashev, Rusia nu poate ignora prevederile Convenției ruso-române din octombrie 1914, care recunoștea dreptul României de a alipi toate teritoriile locuite de români din componența Austro-Ungariei. La 3 iunie 1915, în contextul înfrângerilor militare înregistrate de trupele țariste în Bucovina și Galiția, reprezentanții diplomatici ai Marii Britanii, Franței și Italiei au sugerat Petrogradului să accepte trasarea viitoarei granițe pe Prut și să promită României cedarea orașului Cernăuți. Drept

[10] Idem, anul XXVIII, 7 ianuarie 1915, p. 3.

[11] В. М. Ботушанський, С. М. Гакман, Ю. І. Макар, О. М. Масан, І. А. Піддубний, Г. М. Скорейко, *Буковина в контексті європейських міжнародних відносин (з давніх часів до середини XX ст.)*, Чернівці: Рута, 2005, p. 305.

[12] Ion Varta, *Bătălia pentru Bucovina în ajunul Unirii cu România (1913–1917). Documente inedite din arhivele din Federația Rusă și Republica Moldova*, Chișinău, Editura Cartdidact, 2008, p. 59.

[13] В. М. Ботушанський, С. М. Гакман et al., *op. cit.*, p. 441–442.

BDD-A32716 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:17 UTC)

urmare, după negocierile cu Antanta, prin semnarea Tratatului de la București, la 17 august 1916, care includea o convenție politică și una militară, aliații garantau României alipirea teritoriilor ocupate de Austro-Ungaria, inclusiv a părții de sud a Bucovinei, cu granița pe râul Prut și cu orașul Cernăuți[14].

De partea cealaltă, în toată această perioadă de neutralitate (1914–1916), reprezentanții Puterilor Centrale au purtat negocieri cu autoritățile române. Astfel, pentru a convinge România să intre în război de partea Puterilor Centrale, în iulie 1914 Germania a făcut presiuni asupra împăratului Franz Josef pentru a-l determina să cedeze districtele Rădăuți și Suceava, Berlinul revenind cu aceeași solicitare și în luna august 1915[15]. Potrivit raportului trimis la Viena, la 6 septembrie 1914, de Ottokar Czernin, ambasadorul Austro-Ungariei la București, contele Waldburg, secretarul Ambasadei Germaniei a avut o întrevedere secretă cu Alexandru Marghiloman, liderul Partidului Conservator. Conform datelor obținute de ambasadorul dublei monarhii, la acea întâlnire a fost prezent și regele Carol I. Acesta din urmă a atras atenția diplomatului german că, pentru intrarea în război de partea Antantei, Rusia intenționează să promită României Bucovina. Suveranul României a menționat că, în situația în care Transilvania va obține un statut politic distinct în cadrul imperiului, iar României se vor propune Suceava și împrejurimile, inclusiv Putna, cu mormântul lui Ștefan cel Mare, guvernul de la București nu numai că nu va susține Rusia, ci va intra în război de partea Austro-Ungariei și Germaniei[16]. La finele lunii septembrie 1914 a fost trimis la București bucovineanul Nicolai Wassilko, deputat în Parlamentul de la Viena, cu misiunea de a purta negocieri cu Guvernul României, în numele guvernului austriac, și de a promite României alipirea Basarabiei în schimbul intrării în război împotriva Antantei. În același timp, din rândul românilor bucovineni – inclusiv la îndemnul autorităților austriece – au fost lansate apeluri ce au fost publicate în presa locală și centrală, adresate regelui Carol I și, ulterior, regelui Ferdinand al României de a intra în război alături de Casa de Habsburg.

În contextul înfrângerilor pe care le înregistrau Puterile Centrale în iarna anilor 1914/1915, Viena și Berlinul erau interesate să împiedice intrarea României în război de partea taberei adverse. Drept urmare, la mijlocul lunii ianuarie 1915, Ion I. C. Brătianu, Președintele Consiliului de Miniștri, a comunicat ambasadorului Ottokar Czernin că România nu va renunța la statutul de neutralitate. Însă, în situația în care Rusia va reuși să ocupe și Transilvania, pe lângă Bucovina, guvernul român va fi nevoit să își revizuiască fundamental poziția[17], primul ministru sugerând posibilitatea intrării României de partea Antantei. Preluarea inițiativei strategice de către armatele Puterilor Centrale și victoriile înregistrate pe

[14] *Tratatul de alianță între România, Republica franceză, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei, Dominioanele de peste mări și Imperiul Indiilor, Regatul Italiei și Imperiul tuturor Rusiilor*, în http://verdun.mapn.ro/pages/view/115.

[15] Manfried Rauchensteiner, *The First World War and the End of the Habsburg Monarchy, 1914–1918*, Wien – Köln – Weimar, 2014, p. 360, 454.

[16] В. М. Ботушанський, С. М. Гакман et al., *op. cit.*, p. 429–430.

[17] *Ibidem*, p. 439.

BDD-A32716 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:17 UTC)

Frontul de Est erau elemente care determinau guvernul român să obțină promisiuni concrete din partea Berlinului și Vienei. La 1 iunie 1915, șeful guvernului român îl anunța pe Ottokar Czernin că România Mare, extinsă grație Basarabiei și unei părți din Bucovina, este prețul asupra căruia s-ar putea conveni. „Eu am venit (la negocieri) nu cu o rugăminte, ci am venit după cele două acorduri perle. Altfel, nu are sens să negociem”[18]. Pe parcursul anului 1916, constatând că diplomația austriacă nu vrea să apeleze la argumente care să convingă România să intre în război împotriva Antantei, guvernul german a încercat să atragă România în tabăra Puterilor Centrale, promițând să recunoască printr-un acord dreptul românilor asupra unei părți din Transilvania. Dar acest proiect a fost respins de premierul ungar Istvan Tisza.

Intrarea României în război contra Austro-Ungariei, în august 1916, a creat dificultăți liderilor bucovineni. Toți cei cinci deputați bucovineni, membri ai Clubului Parlamentar Român, au semnat, în august 1916, o declarație prin care condamnau alianța României cu Rusia, catalogând-o drept o amenințare teribilă pentru identitatea națională românească. Mai târziu, în iunie 1917, Aurel Onciul avea să declare că scopul suprem al românilor din Bucovina este unificarea, sub sceptrul Habsburgilor, a tuturor teritoriilor românești, atât din interiorul imperiului dualist, cât și din afara acestuia[19].

Participarea la război de partea Antantei părea să garanteze integrarea teritoriilor locuite de români din Austro-Ungaria, la finele Marii Conflagrații, la Regatul României. Însă, victoriile repurtate de armatele austro-germane și ieșirea din război a Rusiei, în urma revoluției bolșevice, au determinat guvernul român să accepte înfrângerea. Prin articolul 11 al Tratatului de la București (semnat la 7 mai 1918), Austro-Ungaria a obținut dreptul să anexeze în partea de sud și est a Bucovinei aproape 600 de kilometri pătrați din teritoriul României[20]. Pe marginea prevederilor tratatului de pace, presa bucovineană consemna: „Luni, în 7 mai, în ziua de Sf. George, s-a încheiat pacea între Puterile Centrale și România. Pierderile teritoriale ale României sunt destul de însemnate. (...) Înspre Bucovina, rectificările de frontieră cuprind un teritoriu de 1 800 [de] kilometri pătrați. În colțul dinspre Transilvania și Bucovina, noua frontieră duce, de pe muntele Ceahlău, peste Bistricioara și muntele Bivol, înspre Cornu Luncii. Ea cuprinde satele Borca, Drăgoiasa, Șarul Negri, Șarul Dornei, Arinii, Broșteni, Găinești ș.a.

Înspre est, noua frontieră o ia, mai în jos de Siret, la punctul numit «La Țară», și duce, peste Cândești, dincolo de Herța, la Lunca, de lângă Noua Suliță. Localitățile mai însemnate, de pe acest teritoriu, sunt: orașele Mihăileni și Herța, apoi Mamornița și Molnița. Se așteaptă că această rectificare în est va fi întregită prin colțul de nord al Basarabiei, care este Cercul Hotinului, astfel că linia frontului, care duce peste Mihăileni și Herța, și-ar găsi continuarea firească în linia Mămăliga – Hotin. Teritoriul din est se va alătura numaidecât Bucovinei.

[18] *Ibidem*, p. 468.

[19] Robert A. Kann, David V. Zdeněk, *The People of the Eastern Habsburg Lands, 1526–1918*, Seattle – London, University of Washington Press, 1984, p. 445–446.

[20] Manfried Rauchensteiner, *op. cit.*, p. 884.

BDD-A32716 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:17 UTC)

Ce se va întâmpla cu pământul din colțul întins, dintre Bucovina și Transilvania, pare a nu fi încă hotărât. Ar fi însă de dorit ca el să se alăture Bucovinei, cu care-l leagă apa Bistriței, lanțul munților și, îndeosebi, ființa populațiunii, care este una și aceeași"[21].

Astfel, în baza prevederilor Tratatului de Pace de la București, suprafața districtelor Siret, Gura Humorului și Câmpulung urma a fi extinsă pe contul teritoriilor Regatului României. Comuna Țureni (situată la granița austro-română) urma să devină reședința unui nou district ce trebuia să cuprindă districtul judecătoresc Boian existent la acea dată și viitoarele districte județărești Țureni și Herța. Partea de nord a Basarabiei, încorporată Bucovinei, urma să fie organizată într-un district cu centrul în Hotin. În spiritul respectării sensibilităților locale, pentru a da satisfacție celor două națiuni competitoare, guvernul intenționa să înființeze două districte românești (Vatra Dornei și Țureni) și două ucrainene (Hotin și Seletin)[22]. Trasarea liniei noii frontiere austro-române a început în ziua de 15 iulie 1918, fiind realizată de ofițeri-topografi din cele două state, membri ai Comisiei politico-militare de delimitare a graniței, urmând a fi încheiată la finele toamnei[23]. Reprezentanții unor comune românești de pe valea Bistriței (Borca, Broșteni, Crucea, Farcașa, Gura Negrii, Medeia, Neagra Șarului, Păltinoasa și Șarul Dornei) au adresat, la 20 iulie, un memoriu împăratului Carol solicitând ca, în cadrul delimitării teritoriului, aceste comune să fie alipite Bucovinei și nu Transilvaniei, deoarece nu au nimic în comun (sângele, religia, limba și valorile) cu ungurii din Ardeal[24].

Trebuie să menționăm faptul că, în 8 februarie 1918, Austro-Ungaria a semnat cu Republica Populară Ucraineană un acord secret, prin care guvernul de la Viena se obliga să unifice, până la 20 iulie 1918, teritoriile locuite de ucraineni din Galiția răsăriteană cu Bucovina, într-o singură țară a Coroanei[25]. Pe de altă parte, de la tribuna Parlamentului de la Viena, precum și prin intermediul diverselor publicații sau luări de cuvânt, liderii ucrainenilor din Austria au pus în dezbatere ideea constituirii unui stat național ucrainean în cadrul monarhiei. Posibilele implicații ale acestor proiecte au fost analizate, la începutul lunii iunie 1918, în paginile unui periodic sucevean: „Dacă dorința națională a polonilor și făgăduielile ce li s-au făcut ajung să se îndeplinească, prin înfăptuirea unui stat polon, care să cuprindă și întreaga Galiție, Bucovina atunci rămâne fără legătură directă cu cealaltă parte a imperiului. Situația ajunge și mai încurcată, dacă se realizează aspirațiile ucrainenilor din Galiția, care cer, cu toată stăruința, ca din teritoriul ucrain din estul monarhiei

[21] „Viața Nouă", Suceava, 26 mai 1918, p. 7.

[22] Erich Prokopowitsch, *Das Ende der österreichischen Herrschaft in der Bukowina*, München, Verlag R. Oldenburg, 1959, p. 11–12.

[23] В. М. Ботушанський, С. М. Гакманет et al., *op. cit.*, p. 358.

[24] *Die Bewohner der Dreiländerecke wünschen die Vereinigung mit der Bukowina*, în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung – Czernowitzer Tagblatt", 1918, 21. Juli, p. 1.

[25] Joseph Healy, *Central Europe in flux: Germany, Poland and Ukraine, 1918–1922. Phd Thesis*. University of Glasgow, 2003, p. 166, în http://theses.gla.ac.uk/2324/1/2003healyphd.pdf (accesat la 06.02.2018).

BDD-A32716 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:17 UTC)

să se formeze o provincie curat ucrainã. Compatrioții noștri ucraini doresc și ei, precum nici nu s-ar putea altfel, să facă parte din această nouă provincie, «Ucraina Austriacă», numai că nu prea vroiesc să se mulțumească cu frontiera firească, care se sfârșește pe malul stâng al Prutului și al Ceremușului, ci arată pofta de a coborî până dincoace de apa Siretului, ceea ce, în urmă, ar încăpea în concepția modernă a pașnicelor rectificări de frontieră… Alipirea teritoriului ucrain al Bucovinei, însă numai a acestuia, către «Noua Ucrainã» n-ar micșora, întru nimic, vitalitatea provinciei Bucovina, care, sporită cu noile teritorii din Moldova, cuprinse în noile rectificări de frontieră, ar întruni toate condițiunile pentru ca, rămânând neîmpiedicată în dezvoltarea sa, să se ridice, aice, în estul monarhiei, la asemenea valoare culturală și materială ca și țările mai înaintate, din vestul imperiului[26].

Astfel, chiar dacă, în ansamblu, Tratatul de Pace de la București impunea condiții foarte dure Regatului României, intelectualii bucovineni vedeau și anumite efecte pozitive pentru românii din mica provincie, bucurându-se că, prin alipirea unor teritorii, va crește ponderea acestui grup etnic în ansamblul populației, în contextul în care fenomenele migraționiste din ultimul secol și jumătate au condus la o însemnată descreștere procentuală a elementului românesc în Bucovina.

În prima jumătate a lunii iulie 1918, în diverse publicații din Bucovina au apărut mai multe articole legate de revendicările ucrainenilor și de potențiala divizare a provinciei. Acest aspect transpărea și în luările de poziție ale parlamentarilor ucraineni. Drept urmare, la 22 iulie 1918, Constantin Isopescu-Grecul, președintele Clubului Parlamentarilor Români, răspunzând inclusiv declarațiilor făcute de deputatul Romanczuk, care făcea referire la programul ucrainenilor de „autonomie național-teritorială” și la cererile ucrainenilor din Galiția și Bucovina de a separa teritoriile din estul Galiției și nord-estul Bucovinei[27] de cele două provincii istorice, a arătat că obiectivul programatic al românilor constă în autoguvernarea lor în cadrul Ducatului Bucovinei și al Austriei. El a continuat: „Noi ținem la dreptul istoric al românilor la trupul Bucovinei, care a fost, timp de secole, o parte a Moldovei și reședința sa domnească, dar recunoaștem că, în timp, națiunea ucrainenilor s-a așezat pe o parte a acestui pământ și populează astăzi patru mari districte. Prin urmare, noi, românii, împărtășim punctul de vedere al Bucovinei indivizibile”[28]. Liderul grupului parlamentar român a specificat că, în chestiunea autoguvernării districtelor ucrainene, românii nu se vor opune, fiindcă provincia va continua să fie un Ducat autonom[29].

Între timp, proiectul constituirii unei Ucraine habsburgice, așezată pe doi piloni – primul, reprezentând teritoriile locuite majoritar de ucraineni din Galiția poloneză și al doilea, Ducatul Bucovinei –, a rămas doar un vis în urma renunțării, la 4 iulie 1918, a guvernului de la Viena, de a materializa prevederile acordului secret dintre Austro-

[26] „Viața Nouă”, Suceava, 9 iunie 1918, p. 2.

[27] *Stenographisches Protokoll. Haus der Abgeordneten. XXII. Session. 79. Sitzung, Montag, den 22. Juli 1918*, p. 4169.

[28] *Ibidem*, p. 4170.

[29] *Ibidem*, p. 4173–4174.

BDD-A32716 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:17 UTC)

Ungaria şi guvernul Republicii Populare Ucrainene, din cauza neîndeplinirii angajamentelor asumate de către partea ucraineană de a livra un milion de tone de cereale guvernului austriac, precum şi din cauza nemulţumirilor şi presiunilor exercitate asupra conducerii imperiului de elitele poloneze[30].

Încă înainte de semnarea tratatelor de pace separate cu Rusia şi Ucraina, trupele austro-ungare au ocupat Podolia ucraineană şi ţinutul Hotin din nordul Basarabiei[31]. După încheierea Păcii de la Bucureşti (7 mai 1918), pe Frontul de Est a fost anulată starea de război, iar Bucovina a fost extrasă, începând cu data de 20 mai 1918, din „zona îngustă de război" şi inclusă în rândul teritoriilor îndepărtate de regiunea operaţiunilor militare[32]. Din acest motiv, în toamna anului 1918, în Bucovina se aflau puţine forţe militare austriece. Brigada 187 infanterie, dislocată la nord-est de Cernăuţi, controla nordul Basarabiei până la linia Hotin-Coşuleni; Regimentul 203 era amplasat în Rădăuţi; la graniţa cu Ardealul şi Galiţia se afla Batalionul 4/13, iar Regimentele 41 Infanterie şi 22 Carabinieri erau încartiruite în Cernăuţi[33]. În ziua de 9 octombrie 1918, în Bucovina a sosit Legiunea Carabinierilor Ucraineni „Sici" (circa 1 500 de militari), aflaţi sub comanda arhiducelui Wilhelm Franz von Habsburg-Lothringen (care îşi luase nume de ucrainean: Vasyl Vyshyvani[34], adică Vasile Brodatul – de la cămaşa ucraineană brodată pe care îi plăcea să o poarte), fiind încartiruită în Cernăuţi, Vijniţa şi pe graniţa bucovineano-basarabeană[35].

Evenimentele de pe front au avut implicaţii directe în starea de spirit a românilor bucovineni. Evaluând situaţia din provincie pentru luna iunie 1918, general-maiorul Eduard Fischer, şeful Jandarmeriei pentru Galiţia şi Bucovina, aprecia că după victoriile pe front înregistrate de Puterile Centrale, după dispariţia Frontului de Est şi în urma numeroaselor arestări ale liderilor iredentei româneşti, intelectualitatea română a devenit mai discretă şi nu afişează simpatiile faţă de duşmanii Austro-Ungariei. Totuşi, remarca Fischer, „în cadrul unor reuniuni secrete sau acolo unde dânşii se simt într-un mediu prietenos, ei dau libertate sentimentelor lor, care nicidecum nu au murit. (...) Visul lor, cu privire la faptul că idealul distrus de acordul de pace de la Bucureşti poate renaşte şi se poate realiza, se discută cu înflăcărare cu aceste ocazii, cu toată elocvenţa specifică lor şi cu patosul aferent"[36]. Şeful Jandarmeriei remarca, în acelaşi raport, că în

[30] *Brest-Litovsk, PeaceTreaty of*, în http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CB%5CR%5CBrest6LitovskPeaceTreatyof.htm (accesat la 06.02.2018); Олександр Доброжанський, Володимир Старик, *Змагання за українську державність на Буковині (1914–1921 рр.). Документи і матеріали*, Чернівці, 2009, p. 131, 136.

[31] Володимир Заполовський, *Буковина в останній війні Австро-Угорщини 1914–1918*, Чернівці: Золоті литаври, 2003, p. 180.

[32] Erich Prokopowitsch, *op. cit.*, p. 10. Autorul indică însă, din greşeală, data de 26 iunie. Pentru data de 20 mai, vezi *Nota Comandamentului Armatei a 7-a austro-ungare*, din 18 mai 1918, adresată Guvernământului Bucovinei, în В. М. Ботушанський, *Буковина в роки Першої світової 1914–1918 рр. Документи*, Чернівці: Технодрук, 2014, p. 299–300.

[33] Володимир Заполовський, *op. cit.*, p. 181.

[34] Ion I. Nistor, *Problema ucraineană în lumina istoriei*, Rădăuţi, Editura Septentrion, 1997, p. 207.

[35] В. М. Ботушанський, С. М. Гакман et al., *op. cit.*, p. 411.

[36] Erich Prokopowitsch, *op. cit.*, p. 15–16.

BDD-A32716 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:17 UTC)

rândul ucrainenilor este o dezorientare totală, generată de evenimentele din Rusia și de incapacitatea conaționalilor lor din Galiția și din Rusia de a se organiza. În cazul polonezilor și germanilor nu existau motive de neliniște, în timp ce în rândul evreilor și lipovenilor se manifestau simpatii pentru Antanta, respectiv Rusia[37].

În pofida contextului politic nefavorabil, liderii românilor bucovineni realizau o vastă campanie de promovare a ideii unirii Bucovinei cu România, inclusiv în rândul celorlalte grupuri etnice. Protestând împotriva acestor acțiuni, în cadrul unei întruniri publice desfășurate la 14 septembrie 1918, ucrainenii rusofili au votat o rezoluție în care revendicau unirea Bucovinei „cu Ucraina, strâns legată de statul rus”[38].

Evoluțiile internaționale și cele militare, fenomenele de manifestare identitară în interiorul imperiului dualist, obligau elitele locale să mediteze asupra unor potențiale scenarii legate de locul fiecărei națiuni și fiecărui teritoriu în lumea postbelică. În mod firesc, viitorul Bucovinei a devenit subiect al dezbaterilor la nivelul elitelor și mass-mediei bucovinene. Probabil, având în vedere faptul că suprafața Bucovinei urma, potențial, să se extindă, că Rusia se prăbușise, iar o mare parte a teritoriului ucrainean, precum și nordul Basarabiei (provincie care se unise cu Regatul României la 27 martie 1918) erau sub ocupație austro-germană, a apărut ideea înființării unui nou stat pe harta politică a Europei. Astfel, la 20 octombrie 1918, într-un periodic cernăuțean, a fost publicat un proiect de organizare al „Statului Bucovina”, cu statut de țară neutră (după modelul Elveției), în care să se includă Bucovina habsburgică și județul Hotin al Basarabiei și care să fie un element de legătură între România și Ucraina[39].

Evenimentele nefavorabile de pe fronturile războiului, presiunea internă a forțelor politice și elitelor naționale, conjunctura internațională marcată de spiritul revoluției și al reformelor, au determinat Curtea de la Viena să identifice soluții de salvare a imperiului. Spre exemplu, principiile de reorganizare a lumii postbelice, propuse de SUA și cunoscute drept cele „14 puncte”, au fost dezbătute, la 4 octombrie 1918, în Parlamentul de la Viena. Trebuie menționat însă faptul că dacă la începutul anului 1918 SUA apreciau că Austro-Ungaria trebuie să își păstreze integritatea prin acordarea unei largi autonomii națiunilor componente, din luna mai, având în vedere faptul că imperiul dualist nu a renunțat la alianța cu Germania și nu a ieșit din război, Washingtonul a ajuns la concluzia că soluția dezirabilă este acordarea independenței popoarelor imperiului. În acest context, atitudinile liderilor politici negermani au devenit mult mai radicale, loialismul naționalităților reducându-se, progresiv, într-un ritm alert. De pildă, deputatul galițian Eugen Petruszewicz a revendicat separarea tuturor teritoriilor locuite de ucraineni din Austro-Ungaria și unirea lor într-un stat național Ucraina[40]. În schimb, deputatul cernăuțean Benno Straucher, în numele evreilor,

[37] *Ibidem*, p. 16–17.

[38] Олександр Добржанський, Володимир Старик, *Змагання за українську державність...*, p. 152.

[39] „Czernowitzer Allgemeine Zeitung – Czernowitzer Tagblatt”, Czernowitz, 20. Oktober 1918; *apud* В. М. Ботушанський, С. М. Гакман et al., *op. cit.*, p. 360.

[40] *Stenographisches Protokoll. Haus der Abgeordneten. XXII. Session. 87. Sitzung, Freitag, den 4. Oktober 1918*, p. 4407.

BDD-A32716 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:17 UTC)

a exprimat speranța că Austria va rămâne protectoarea popoarelor libere[41]. Totuși, în timp ce reprezentanții etniilor negermane pledau pentru obținerea independenței naționale, deputații românilor din Bucovina[42], chiar dacă scoteau în evidență individualitatea națiunii lor divizate de granițe politice, continuau să își manifeste loialitatea față de monarhie și să susțină ideea restructurării imperiului pe baze federaliste mai largi decât cele antebelice. Astfel, de la tribuna Parlamentului, Constantin Isopescu-Grecul, președintele Clubului Parlamentar Român, a pledat pentru o Austrie federativă, în cadrul căreia cele patru milioane de români să se bucure de o largă autonomie, urmând ca noua entitate statală românească „să exercite o mare putere de atracție asupra României libere și să determine o raliere a acesteia la monarhie”[43].

Într-o ultimă sforțare de a evita dezmembrarea imperiului dualist, în ziua de 16 octombrie 1918, împăratul Carol I a semnat manifestul intitulat *Credincioaselor mele popoare austriece*, îndemnând națiunile Austriei „să reconstruiască Patria pe baza celor mai naturale și viabile principii ale sale”. În concepția Casei de Habsburg, „Austria, în conformitate cu voința poporului său, trebuie să devină un stat federal, în care fiecare naționalitate își va forma propriul teritoriu național în propria sa zonă de locuire”[44]. Faptul că împăratul garanta integritatea Regatului Ungariei, nu putea să nu nemulțumească, alături de slovaci, croați, sloveni, și pe românii din Transilvania și Bucovina.

În acord cu prevederea *Manifestului imperial* din octombrie 1918, potrivit căreia interesele popoarelor urmau a fi exprimate de organisme reprezentative, alcătuite din deputații națiunilor respective în Parlamentul de la Viena, bucovinenii au procedat la înființarea Consiliilor Naționale. Drept urmare, la 17 octombrie, odată cu publicarea *Manifestului imperial*, deputații bucovineni s-au constituit în Consiliul Național Român din Austria, în frunte cu Constantin Isopescu-Grecul[45]. La 20 octombrie 1918, în Viena, la propunerea delegației bucovinene, s-a constituit Consiliul Național Evreiesc, în care au fost cuprinși parlamentarii evrei, reprezentanți ai partidelor politice evreiești, ca structură reprezentativă pentru evreii din Austria[46]. La nivel local, în Bucovina, Consiliul Național Evreiesc a avut adunarea de constituire în ziua de 10 noiembrie

[41] *Ibidem*, p. 4435–4436.

[42] În Parlamentul de la Viena, românii bucovineni erau reprezentați de deputații George Grigorovici (Partidul Social-Democrat), Alexandru Hurmuzaki (Partidul Național Român), Constantin Isopescu-Grecul (Fracțiunea radical-populară „apărăristă”), Aurel Onciul (Partidul Democrat), George Sârbu (Fracțiunea radical-populară „apărăristă”) și Teofil Simionovici (Fracțiunea radical-populară „apărăristă”). În timp ce George Grigorovici a aderat la Clubul Social-Democrat din Camera Deputaților, ceilalți cinci au înființat Clubul Parlamentar Român (vezi Teodor Bălan, *Bucovina în războiul mondial*, Cernăuți, Editura „Glasul Bucovinei”, 1929, p. 82). Menționăm că cei cinci deputați ucraineni bucovineni au intrat, alături de 26 de parlamentari din Galiția, în Clubul Parlamentar Ucrainean.

[43] *Stenographisches Protokoll. Haus der Abgeordneten. XXII. Session. 87. Sitzung, Freitag, den 4. Oktober 1918*, p. 4441; Radu Economu, *Unirea Bucovinei 1918*, București, 1994, p. 11.

[44] „Wiener Zeitung” (Extra-Ausgabe), Wien, 17. Oktober 1918, p. 1; Wolfdieter Bihl, *Der Erste Weltkrieg 1914–1918. Chronik – Daten – Fakten*, Wien – Köln – Weimar, 2010, p. 230.

[45] Marin C. Stănescu, *Armata română și unirea Basarabiei și Bucovinei cu România. 1917–1919*, Constanța, Editura Ex Ponto, 1999, p. 169.

[46] *Der Jüdische Nationalrat*, în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung – Czernowitzer Tagblatt”, 24. Oktober 1918, p. 2.

BDD-A32716 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:17 UTC)

1918[47]. Germanii bucovineni se vor organiza într-un Consiliu Național în ziua de 27 octombrie. La 31 octombrie 1918, Clubul polonez din Dieta Bucovinei a decis înființarea unui Comitet Național Executiv, care să apere interesele polonezilor și să le reprezinte în raporturile cu celelalte grupuri etnice din provincie, până la constituirea Consiliului Popular Polonez din Bucovina[48]. De asemenea, la 25 octombrie a fost înființat Comitetul Ținutal Ucrainean, care s-a declarat secție a Consiliului Național Ucrainean din Lemberg (Lviv), constituit în data de 18 octombrie[49]. În fruntea Comitetului Ținutal Ucrainean a fost desemnat Omelian Popowicz, deputat în Dieta Bucovinei, vicepreședinte fiind ales profesorul Agenor Artymowicz[50]. Având drept obiectiv preluarea puterii, Comitetul a fost structurat pe comisii de specialitate: redacțională (președinte, Miron Korduba), apărare populară (Osyp Bezpalko), financiară (Roman Cegelski), externe (Omelian Popowicz) și administrativă (Gedymin Lisiniecki)[51].

Propunerea lui Carol I, de reașezare a imperiului, a fost supusă dezbaterii parlamentare în ziua de 22 octombrie 1918. Reprezentanții națiunilor negermane ale imperiului s-au pronunțat pentru urmarea unor căi distincte de cele ale Austriei, considerând că oferta împăratului nu se mai încadrează în spiritul timpului. Majoritatea parlamentarilor au susținut ideile legate de coagularea națională în entități statale independente. Acest punct de vedere, în special în ceea ce privește unirea comunităților naționale din Austro-Ungaria într-un singur corp politico-administrativ, a fost promovat de deputații români în Parlamentul austriac. Totuși, lucrurile nu se rezumau doar la incapacitatea Casei de Habsburg de a gestiona destinul monarhiei, ci trebuia să se țină cont și de interesele adeseori divergente ale grupurilor etnice din cadrul imperiului dualist. De exemplu, deputatul român Constantin Isopescu-Grecul a criticat dur atitudinea ungurilor care, după realizarea dualismului, nu au înțeles să acorde largi drepturi naționale și culturale grupurilor etnice nemaghiare, dar și poziția Curții de la Viena, care permite Ungariei să ignore dreptul popoarelor la independența națională. Parlamentarul a pledat pentru ideea potrivit căreia la baza restructurării Austro-Ungariei trebuie să stea principiul naționalităților[52]. În finalul discursului său, încheiat, de altfel, cu intonarea – în limba română – a primei strofe din *Deșteaptă-te, Române!*, Constantin Isopescu-Grecul a solicitat unirea românilor din Bucovina și din Ungaria într-un singur stat național, în cadrul monarhiei reorganizate[53]. La rândul său, deputatul George

[47] *Sitzung des Jüdischen Nationalrathes*, in „Czernowitzer Allgemeine Zeitung – Czernowitzer Tagblatt", 13. November 1918, p. 3.

[48] *Die Bukowinaer Polen*, în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung – Czernowitzer Tagblatt", 3. November 1918, p. 2.

[49] В. М. Ботушанський, С. М. Гакман et al., *op. cit.*, p. 414.

[50] О. В. Добржанський, *Соборницькі прагнення українців Буковини восени 1918 р.*, în „Український історичний журнал", 2009, № 1, p. 31.

[51] Мирон Кордуба, *Переворот на Буковині (З особистих споминів)*, în О. В. Добржанський, В. П. Старик, *Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921 рр.)*, Одеса: Маяк, 2008, p. 828.

[52] *Der Kampf um Czernowitz*, în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung – Czernowitzer Tagblatt", 1918, 24. Oktober, p. 3–4.

[53] *Stenographisches Protokoll. Haus der Abgeordneten. XXII. Session. 92. Sitzung, Dienstag, den 22. Oktober 1918*, p. 4647.

BDD-A32716 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:17 UTC)

Grigorovici a subliniat că și românii doresc unirea, dar rezoluțiile adoptate de Consiliile Naționale Ucrainene din Cernăuți și Lemberg nu țin cont de acest deziderat[54]. El a protestat împotriva pretențiilor exagerate ale ucrainenilor în Bucovina, apreciind că zona Siretului, până la Cernăuți inclusiv, trebuie să fie a românilor[55]. Dimpotrivă, deputatul ucrainean Nikolai von Wassilko a arătat că pretențiile ucrainenilor nu sunt exagerate și că informațiile, potrivit cărora Tratatul de Pace de la Brest-Litovsk a prevăzut ca întreaga Bucovină să fie unită Galiției de Est, sunt legendă și simple speculații[56]. Tratatul respectiv, semnat la 9 februarie 1918, nu se referea la anexarea Bucovinei însă la 8 februarie, Austro-Ungaria semnase cu Republica Populară Ucraineană acel acord secret, prin care Bucovinei urmau să i se alipească teritoriile locuite de ucraineni din Galiția răsăriteană. Continuând polemica cu George Grigorovici, Nikolai von Wassilko a replicat că, la fel cum românii din Ungaria militează pentru unirea cu conaționalii lor din Banat, Transilvania și Bucovina, ucrainenii luptă pentru unirea Bucovinei cu Galiția de Est[57]. În luarea sa de cuvânt, deputatul german Anton Keschmann a exprimat un protest ferm împotriva divizării provinciei și a opinat că, în cazul în care partea ucraineană a Bucovinei va fi încorporată unui stat ucrainean, atât în regiunile bucovinene revendicate de ucrainenii din Galiția, cât și în partea românească a Bucovinei, cu Cernăuți inclusiv, germanii ar trebui să se bucure de autonomie națională[58]. Boemianul Karl Renner a specificat că, în disputa dintre ucraineni și români, interesele germane din Cernăuți nu trebuie să ajungă sub amenințare. Deputatul ucrainean bucovinean Anton von Łukaszewicz a replicat că ucrainenii nu vor ceda niciodată Cernăuții. În opinia deputaților Rudolf von Auen Lodgman și František Udržal (Boemia), lucrurile erau deja stabilite[59]. Menționăm că, la 19 octombrie, la Lemberg, Adunarea Națională a Ucrainenilor a îndemnat populația să lupte pentru înființarea unui stat național ucrainean în cadrul Austro-Ungariei, din care să facă parte și zonele cu populație slavă din Bucovina[60].

Abordările parlamentarilor reflectau doar parțial ideile și proiectele ce erau vehiculate în provincie. Spre exemplu, în raportul general-maiorului Eduard Fischer, din 21 octombrie 1918, se arăta: „În contextul situației dificile a monarhiei, inteligheția română nutreşte noi speranțe legate de planurile sale, ale României Mari,

[54] *Der Kampf um Czernowitz. Rede des Abgeordneten Grigorovici, gehalten in der Sitzung des Abgeordnetenhauses am 22. Oktober 1918*, în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung – Czernowitzer Tagblatt", 3. November 1918, p. 3.

[55] *Der Kampf um Czernowitz*, în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung – Czernowitzer Tagblatt", 1918, 24. Oktober, p. 4.

[56] *Der Kampf um Czernowitz. Rede des Abg. Nikolai R. v. Wassilko, gehalten in der Sitzung des Abgeordnetenhauses am 22. Ocktober 1918*, în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung – Czernowitzer Tagblatt", 3. November 1918, p. 6.

[57] *Der Kampf um Czernowitz*, în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung – Czernowitzer Tagblatt", 24. Oktober 1918, p. 4.

[58] *Stenographisches Protokoll. Haus der Abgeordneten. XXII. Session. 92. Sitzung, Dienstag, den 22. Oktober 1918*, p. 4662–4664.

[59] *Bukowinaer Abgeordnete über das Schicksal der Bukowina*, în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung – Czernowitzer Tagblatt", 24. Oktober 1918, p. 1.

[60] В. М. Ботушанський, С. М. Гакман et al., *op. cit.*, p. 413.

BDD-A32716 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:17 UTC)

planuri cu care, încă în septembrie, ea nu îndrăznea să se manifeste deschis în public, ci doar le înainta ca obiect de discuții în cadrul liniștitelor reuniuni secrete. Tendințele inteligheției ucrainene se suprapun în totalitate cu dispozițiile conaționalilor lor galițieni și, drept urmare, din acea parte a fost inspirat un ton neobișnuit de ascuțit în Bucovina"[61].

Luările de poziție ale celor șase deputați în Parlamentul de la Viena creau în rândul comunității românești din Bucovina impresia că, fără să fi convocat vreo adunare națională și fără să simtă pulsul conaționalilor lor, parlamentarii au decis destinul provinciei[62]. Românii din Cernăuți, constatând schimbările fulgerătoare care se produceau pe arena internațională și considerând că reprezentanții bucovinenilor în Parlamentul de la Viena nu cunosc bine situația din Bucovina, au decis să nu asiste pasiv la desfășurarea evenimentelor. Drept urmare, în zilele de 12 și 15 octombrie, la Cernăuți, au avut loc două întruniri[63] ale unor intelectuali și oameni politici români, care au decis să acționeze mai ferm și organizat pentru aducerea la cunoștința opiniei publice a doleanțelor comunității românești. În cadrul primei consfătuiri, s-a decis publicarea gazetei „Glasul Bucovinei" și invitarea lui Iancu Flondor, aflat în Storojineț, să se asocieze grupului. Pe 27 octombrie[64], Flondor a ajuns în capitala Bucovinei și i s-a încredințat conducerea mișcării naționale. Prin revenirea lui Iancu Flondor în viața politică, capacitatea parlamentarilor bucovineni și, în special, a lui Aurel Onciul, de a exercita influență asupra situației din provincie și chiar de a gestiona cursul evenimentelor s-a redus drastic[65]. Preluarea controlului mișcării politice de către românii din Bucovina, în detrimentul grupului parlamentarilor bucovineni la Viena, a fost consacrată formal prin prevederile Moțiunii Constituantei Bucovinei din 27 octombrie 1918, care, la punctul 3, preciza: „Constituanta constituie un Consiliu Național de 50 de membri. (...) și, în afară de el, nu recunoaștem nimănui dreptul de a hotărî sau trata asupra poporului român din Bucovina"[66].

În ziua de 22 octombrie, ziua în care în Parlamentul de la Viena se dezbăteau propunerile incluse în *Manifestul imperial*, gruparea românilor cernăuțeni a reușit să scoată de sub tipar primul număr al periodicului „Glasul Bucovinei". Prima pagină găzduia articolul programatic al grupării, intitulat „Ce vrem?", care era semnat de

[61] Erich Prokopowitsch, *op. cit.*, p. 18.

[62] *Ibidem*, p. 38.

[63] Prima, în casa doctorului Isidor Bodea, la care au participat 14 persoane; a doua, în casa lui Alexandru Hurmuzachi, unde s-au reunit 7 persoane. Singurul care a participat la ambele întruniri a fost Sextil Pușcariu, profesor la Universitatea din Cernăuți (vezi, Radu Economu, *op. cit.*, p. 1–2).

[64] Vlad Gafița, *Iancu Flondor (1865–1924) şi mişcarea națională a românilor din Bucovina*, Iași, Editura Junimea, 2008, p. 265; Erich Prokopowitsch, *op. cit.*, p. 38. Această dată este preluată din raportul contelui von Etzdorf, înaintat în decembrie 1918 Ministerului de Interne. În istoriografie este menționată și data de 16 octombrie, fără a se face trimitere la vreo sursă documentară (vezi: Radu Economu, *op. cit.*, p. 2; Constantin Ungureanu, *Unirea Bucovinei cu România în 1918*, în „Revista de Istorie a Moldovei", Chișinău, nr. 1, 2013, p. 40).

[65] Vlad Gafița, *op. cit.*, p. 265.

[66] Ion Calafeteanu, Viorica-Pompilia Moisuc, *Unirea Basarabiei și a Bucovinei cu România, 1917–1918. Documente*, Chișinău, 1995, p. 260.

BDD-A32716 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:17 UTC)

14 persoane. Constatând că „evenimentele se precipită", iar publicul larg are nevoie de un program, semnatarii considerau a fi necesară clarificarea poziţiei românilor din Bucovina, în condiţiile în care viitorul provinciei urma a fi decis la conferinţa de pace: „trebuie să ştim de pe acum ce vrem şi să o spunem cu glas tare". Apreciind că exprimă interesele şi opiniile întregii comunităţi româneşti din Bucovina, autorii subliniau: „VREM: să rămânem români pe pământul nostru strămoşesc (...); NU MAI VREM: să cerşim de la nimeni drepturile care ni se cuvin (...); PRETINDEM: ca împreună cu fraţii noştri din Transilvania şi Ungaria, cu care ne găsim în aceeaşi situaţie, să ne plăsmuim viitorul care ne convine nouă în cadrul românismului; CEREM: să putem aduce la Congresul de Pace aceste postulate ale noastre (...)"[67].

Aceste idei vor sta la baza moţiunii Constituantei din 27 octombrie. Informaţii cu privire la textul preliminar al rezoluţiei au ajuns în mâinile guvernatorului Bucovinei care, la 23 octombrie, raporta Ministerului de Interne că se va propune crearea unui organism comun, care să-i reprezinte pe românii din Austro-Ungaria, din care să facă parte şi reprezentanţii Constituantei Bucovinei. Constituanta urma să aleagă un Consiliu Naţional alcătuit din 36 de membri care, alături de organismul comun, erau singurele structuri ce vor putea „reprezenta interesele juridice" ale românilor din imperiu[68]. Totuşi, aceste informaţii au fost doar parţial confirmate de textul ce va fi adoptat în cadrul adunării din 27 octombrie.

Convocarea unei Adunări Naţionale a românilor pentru ziua de duminică, 27 octombrie 1918, a fost iniţiată în mod oficial de parlamentarii George Grigorovici şi George Sârbu. La acest eveniment au participat circa 400 de persoane, fiind invitaţi toţi parlamentarii români, toţi deputaţii români din Dieta Bucovinei şi toţi primarii din comunele cu populaţie românească, alături de reprezentanţi ai partidelor politice, funcţionari, clerici, universitari ş.a. Invocând faptul că deţine funcţia de preşedinte al Dietei Bucovinei, fiind instalat în această dregătorie prin decretul împăratului, Alexandru Hurmuzaki a comunicat că nu poate participa la o adunare naţională ce ar putea adopta decizii care ar atenta la integritatea teritorială a imperiului. De asemenea, Aurel Onciul, constatând că ideile sale de divizare a Bucovinei pe criterii etno-teritoriale nu au fost agreate de iniţiatorii adunării, nu a luat parte la lucrările Constituantei[69]. Din cauza întreruperii circulaţiei feroviare, Constantin Isopescu-Grecul şi Teofil Simionovici[70] nu au putut pleca din Viena spre Cernăuţi.

În cadrul întrunirii, Iancu Flondor a susţinut un scurt discurs cu privire la importanţa momentului şi responsabilitatea ce cade pe umerii delegaţilor, iar Dorimedont Popovici, viceprimar al oraşului Cernăuţi, a dat citire textului moţiunii. Rezoluţia adoptată de participanţi stipula că Adunarea Naţională a Românilor se proclamă Constituantă a Bucovinei. Constituanta a hotărât „unirea Bucovinei integrale cu celelalte

[67] „Glasul Bucovinei", Cernăuţi, 22 octombrie 1918, p. 1.
[68] Erich Prokopowitsch, *op. cit.*, p. 33.
[69] Radu Economu, *op. cit.*, p. 7.
[70] Teofil Simionovici, în calitate de vicepreşedinte al Camerei Deputaţilor, a rămas în Viena şi a participat la toate şedinţele acesteia, inclusiv la ultima, cea din 12 noiembrie 1918.

BDD-A32716 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:17 UTC)

ţări româneşti într-un stat naţional independent" şi a respins „cu hotărâre orice încercare care ar ţinti la ştirbirea Bucovinei", subliniind însă că românii doresc „să se înţeleagă cu popoarele conlocuitoare"[71]. În Consiliul Naţional Român al Bucovinei au fost aleşi şi cei şase deputaţi în Parlamentul de la Viena[72]. În cadrul primei şedinţe a Consiliului Naţional Român (CNR), desfăşurată în aceeaşi zi, au fost fixate bazele viitoarelor structuri de conducere ale administraţiei româneşti a Bucovinei, au fost clarificate direcţiile de acţiune şi adoptate poziţiile faţă de autorităţile habsburgice şi faţă de celelalte grupuri etnice.

În aceeaşi zi, în Casa Germană, a avut loc adunarea convocată de Consiliul Naţional German al Bucovinei. După îndelungi dezbateri, participanţii au votat o rezoluţie, în care revendicau păstrarea Bucovinei integre în cadrul viitoarei federaţii austriece. În situaţia în care se va ajunge la împărţirea Bucovinei pe criteriul lingvistic, germanii optau pentru unirea părţii româneşti a provinciei cu Transilvania şi Banatul într-un singur organism statal[73].

În ziua de 28 octombrie, Iancu Flondor, preşedintele CNR, Dori Popovici, vicepreşedinte, şi George Sârbu, în calitate de membru al Secţiei Externe a CNR, s-au prezentat în faţa Guvernatorului Bucovinei, i-au adus la cunoştinţă hotărârile adunării naţionale din ziua anterioară şi au cerut să li se înmâneze puterea. Contele von Etzdorf a refuzat să facă transferul autorităţii şi nici nu a agreat propunerea de a permite exercitarea influenţei CNR asupra administraţiei Bucovinei, făcând trimitere la *Manifestul imperial* din 16 octombrie[74]. Iancu Flondor i-a cerut contelui von Etzdorf să recheme acasă ostaşii bucovineni de pe front, deoarece, în situaţia în care se afla Austria, continuarea luptelor nu avea nici sens, nici scop şi nu putea aduce beneficii românilor. Guvernatorul a respins această idee, precum şi propunerea lui Flondor ca după evacuarea trupelor austriece şi până la intrarea armatei române, cu scopul menţinerii ordinii şi liniştii, să fie trimişi în comune militari etnici români sau să fie menţinută jandarmeria imperială, care să fie subordonată Consiliului Naţional Român[75].

În timp ce comunitatea românească milita pentru unirea românilor din Austro-Ungaria într-un stat naţional, iar ucrainenii nutreau visul Ucrainei independente, din care să facă parte şi teritorii dezlipite de la Bucovina, germanii şi evreii considerau drept soluţii mai bune păstrarea statutului politic al Ducatului. Astfel, evreii din Bucovina apreciau menţinerea ţinutului în cadrul Austriei drept garanţie pentru prosperitatea şi securitatea comunităţii mozaice, la fel precum evreii din Galiţia, care nu agreau ideea înglobării acestei provincii în cadrul unei Polonii independente, din cauza potenţialelor persecuţii la care ar putea fi supuşi – în absenţa administraţiei austriece – din partea polonezilor[76].

[71] Ion Calafeteanu, Viorica-Pompilia Moisuc, *op. cit.*, p. 260.
[72] Radu Economu, *op. cit.*, p. 141.
[73] „Czernowitzer Allgemeine Zeitung – Czernowitzer Tagblatt", 27. Oktober 1918.
[74] Erich Prokopowitsch, *op. cit.*, p. 38–39.
[75] *Ibidem*, p. 49–50.
[76] Marshall Rozenblit, *The Dilemma of National Identity. The Jews of Habsburg Austria in World War I*, în *Central European University's Jewish Studies Yearbook*, vol. III (*2002–2003*), Budapest, 2004, p. 154.

BDD-A32716 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:17 UTC)

În presa locală au fost publicate informaţii cu privire la negocierile purtate între deputaţii români în Parlamentul de la Viena şi Consiliul Naţional Ucrainean. În timp ce deputaţii ucraineni revendicau o mare parte a Bucovinei, inclusiv oraşul Cernăuţi, parlamentarii români acceptau să cedeze doar patru districte (Coţmani, Zastavna, Vaşcăuţi pe Ceremuş şi Vijniţa)[77]. Totodată, s-a discutat propunerea lui Aurel Onciul, potrivit căreia comunele cu populaţie majoritară indiscutabilă românească să fie trecute sub administraţie românească, cele cu populaţie majoritară indiscutabilă ucraineană să fie trecute sub administraţie ucraineană, în timp ce cele cu populaţie mixtă ar urma să decidă cărui teritoriu să se alipească, pe baza unui plebiscit sau în temeiul hotărârii consiliilor locale alese[78]. Oraşul Cernăuţi urma să rămână sub ambele administraţii, românească şi ucraineană. Această formă de administrare a Bucovinei trebuia să fie una provizorie, urmând ca decizia finală să fie adoptată la viitoarea Conferinţă de Pace, perioadă în care ambele naţiuni urmau să se abţină de a înainta alte pretenţii[79]. Ziariştii menţionau că, potrivit zvonurilor, delegaţii ucraineni au agreat ideile respective, în timp ce reprezentanţii români, care participaseră la Adunarea Constituantă din Cernăuţi şi se pronunţaseră pentru o provincie separată, au respins proiectul lui Onciul şi au declarat că se conformează principiului director (unirea românilor din Austro-Ungaria într-o singură entitate politico-administrativă – n.n.) adoptat în cadrul Adunării din 27 octombrie.

Hotărârile CNR i-au îndemnat de liderii Comitetului Ţinutal Ucrainean să organizeze, în ziua de 3 noiembrie, propria adunare naţională şi, pentru a-i da mai multă greutate, au decis să aducă în capitala Bucovinei câteva mii de participanţi. Între timp, situaţia în Bucovina devenea tot mai tensionată. În contextul în care zilele Austro-Ungariei erau numărate, iar potenţialul militar şi administrativ-poliţienesc austriac era în descreştere, în condiţiile în care numărul persoanelor care se întorceau de pe front şi traversau Bucovina nu se diminua, iar disensiunile politice şi tulburările sociale deveneau tot mai evidente, autorităţile habsburgice s-au dovedit parţial incapabile să gestioneze situaţia. Guvernatorul Bucovinei raporta că nici chiar în capitala provinciei nu dispunea de suficiente forţe de asigurare a ordinii[80]. Situaţia s-a agravat în ziua de sâmbătă, 2 noiembrie, când ostaşii regimentelor bucovinene 41 şi 22 au părăsit înarmaţi cazărmile şi au plecat spre case[81]. Totodată, au dezertat ostaşii detaşamentului de gardă şi cei ai poliţiei militare[82]. Potrivit informaţiilor oferite de un martor ocular, în

[77] Агенор Артимович, *Переворот на Буковині. Спомини*, în О. В. Добржанський, В. П. Старик, *Бажаємо до України!*, p. 820.

[78] Avocatul Aurel Onciul, liderul Partidului Democrat din Bucovina, un filoaustriac convins, era recunoscut pentru calităţile sale intelectuale (vezi Teodor Bălan, *op. cit.*, p. 87), fiind implicat în elaborarea diverselor proiecte de reformare şi modernizare a monarhiei dualiste sau a sistemului legislativ bucovinean. Astfel, de pildă, în ianuarie 1916, el a înaintat Ministerului de Interne de la Viena un proiect de introducere a unor modificări în Constituţia ţărilor Coroanei din Cisleithania, în vederea adaptării imperiului la noile realităţi interne şi internaţionale (Erich Prokopowitsch, *op. cit.*, p. 12–13).

[79] *Die Situation in Czernowitz. Czernowitz, 3. November*, în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung – Czernowitzer Tagblatt", 4. November 1918, S. 1.

[80] Володимир Заполовський, *op. cit.*, p. 191.

[81] В. М. Ботушанський, С. М. Гакман et al., *op. cit.*, p. 416.

[82] Erich Prokopowitsch, *op. cit.*, p. 40.

BDD-A32716 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:17 UTC)

Cernăuți se instalase o „anarhie totală. Poporul scotea din cazărmi și depozitele armatei totul ce îi cădea sub mână, inclusiv arme și muniții. (...) Populația cernăuțeană locală, precum și [cea] din satele vecine cu Cernăuțiul, cu miile s-a năpustit asupra cazărmilor și depozitelor militare și, în câteva ore, a luat, în primul rând, toate produsele alimentare, apoi lenjeria de pat, uniformele și alte obiecte de echipament ostășesc. Cui nu i-au ajuns dintre acestea, acela lua arme și muniție”[83].

Direcția de Poliție a emis o dispoziție, prin care a ordonat ca unitățile comerciale să își încheie programul la ora șase seara, iar restaurantele la ora șapte seara. Teatrul municipal a fost nevoit să își anuleze reprezentația programată pentru seara lui 3 noiembrie. Circulația pe calea ferată spre Lemberg era suspendată. În Cernăuți, pe parcursul zilelor de 2–4 noiembrie, s-au înregistrat împușcături și explozii de grenade[84]. Potrivit raportului contelui von Etzdorf, unii dezertori din rândul Legiunii Carabinierilor Ucraineni s-au unit cu soldații ucraineni din regimentele 41 și 22 și au provocat numeroase incidente[85]. Orașul a fost cuprins de violențe, indivizi cu intenții criminale utilizând arme pentru a opera furturi, devastări, jafuri etc. În urma acestor violențe, în rândul civililor au fost înregistrați 3 morți și circa 30 de răniți[86]. În acest context de nesiguranță generală, în condițiile în care CNR nu dispunea de forțele necesare pentru a transpune în viață hotărârile Constituantei, la 2 noiembrie, Iancu Flondor a solicitat intervenția și protecția Armatei Române, solicitare aprobată de Guvernul României în ziua de 6 noiembrie 1918[87].

În ziua de 2 noiembrie, liderii evrei (Max Anhauch, dr. Billig și Jakob Pistiner)[88] au încercat să medieze între ucraineni și români, dar tentativa lor a eșuat. Iancu Flondor și-a menținut opinia cu privire la indivizibilitatea Bucovinei, subliniind că Adunarea Națională a Românilor din 27 octombrie s-a pronunțat pentru integritatea provinciei. Ulterior, Flondor a propus o variantă de preluare a puterii, potrivit căreia guvernul austriac ceda întreaga putere Consiliului Național Român, iar acesta din urmă transmitea în administrarea Comitetului Ținutal Ucrainean „partea ucraineană a Bucovinei”[89], fără a se atenta la integritatea Bucovinei[90]. Reprezentanții Comitetului Ținutal Ucrainean au

[83] О. В. Добржанський, *Українська влада на Буковині в листопаді 1918 р.: встановлення, функціонування, причини поразки*, în „Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету”, Вип. XXIV: *Соціальні та національні чинники революцій і реформ в Україні: проблеми взаємовпливів*, Запоріжжя, 2008, p. 160.

[84] *Die Situation in Czernowitz. Czernowitz, 3. November*, în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung – Czernowitzer Tagblatt”, 4. November 1918, p. 1.

[85] Erich Prokopowitsch, *op. cit.*, p. 41.

[86] Володимир Заполовський, *op. cit.*, p. 192.

[87] Constantin Ungureanu, *Unirea Bucovinei cu România în 1918*, în „Revista de Istorie a Moldovei”, Chișinău, nr. 1, 2013, p. 42.

[88] Олександр Добржанський, Володимир Старик, *Змагання за українську державність...*, p. 231.

[89] *Mitteilungen im ukrainischen Nationalhause*, în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung – Czernowitzer Tagblatt”, 1918, 7. November, p. 2; Агенор Артимович, *Переворот на Буковині. Спомини*, în О. В. Добржанський, В. П.Старик, *Бажаємо до України!*, p. 822.

[90] Мирон Кордуба, *Переворот на Буковині (З особистих споминів)*, în О. В. Добржанський, В. П. Старик, *Бажаємо до України!*, p. 834.

BDD-A32716 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:17 UTC)

declarat că nu pot să accepte acest act de „învestire" din partea românilor și că, oricum, deja de trei zile puterea se află în mâinile lor[91].

În seara zilei de 2 noiembrie, la invitația contelui Josef von Etzdorf, în sediul Guvernământului Bucovinei au avut loc discuții[92] la care au participat parlamentarii români George Grigorovici, Aurel Onciul și Alexandru Hurmuzaki, pe de o parte, și Omelian Popowicz, Osyp Bezpalko, Elias Semaka și Miron Korduba, de cealaltă parte. George Grigorovici a criticat Comitetul Ținutal Ucrainean pentru lipsa dorinței de a se înțelege cu celelalte naționalități și de tentativa de a prelua puterea prin intermediul forței militare. În ceea ce privește viitorul Bucovinei, în cazul în care se va ajunge la împărțirea în două a provinciei, aceasta nu se poate realiza exclusiv pe baza principiului etnografic, ci trebuie avute în vedere criteriile geografice și strategice, iar orașul Cernăuți trebuie să aparțină românilor. Grigorovici a menționat că puterea trebuie păstrată în mâinile guvernatorului, care să fie asistat de membrii executivului Dietei Bucovinei, idee susținută și de Alexandru Hurmuzachi. În intervenția sa, Aurel Onciul a supus unei critici dure hotărârile Constituantei românești din 27 octombrie, apreciind că liderii CNR, catalogați drept „fanatici și șantajiști politici", ar trebui ignorați. Miron Korduba a arătat că membrii Comitetului Ținutal Ucrainean agreează proiectul lui Aurel Onciul, cu excepția punctului privitor la Cernăuți, care ar trebui să aparțină ucrainenilor. Pe aceleași coordonate s-au înscris intervențiile lui Popowicz și Bezpalko. Osyp Bezpalko i-a sugerat lui Etzdorf să coopteze la conducerea Bucovinei pe Popowicz și Onciul, însă acesta din urmă a respins ideea, subliniind că ori este înlăturată total administrația austriacă, ori aceasta continuă în forma existentă. Participanții nu au reușit să ajungă la vreo înțelegere[93].

Potrivit mărturiilor contemporanilor, duminica de 3 noiembrie se anunța a fi o zi critică pentru Cernăuți, însă situația a rămas calmă. În pofida insistențelor guvernatorului Bucovinei pe lângă Omelian Popowicz de a nu organiza o acțiune cu un mare număr de participanți, existând un risc sporit de generare a unor tulburări de ordine publică, liderul Comitetului Ținutal Ucrainean a refuzat să se conformeze[94]. Manifestarea națională a ucrainenilor, la care au luat parte circa 8 000 de persoane, a început la ora 10 dimineața, în „Narodnyi Dim" (Casa Națională Ucraineană, str. Petrowicz), „Arbeiterheim" (Casa Muncitorilor, vechea Piață a Teatrului, pe str. Turcească) și Casa „Societății Muzicale" (Filarmonica, Piața Rudolf), având „un curs demn"[95]. După

[91] *Mitteilungen im ukrainischen Nationalhause*, in „Czernowitzer Allgemeine Zeitung – Czernowitzer Tagblatt", 7. November 1918, p. 2.

[92] Erich Prokopowitsch, *op. cit.*, p. 41–42.

[93] Мирон Кордуба, *op. cit.*, p. 834–836.

[94] Василь Ботушанський, *Буковинці у боротьбі за українську державність: до 95-річчя Буковинського народного віча 3 листопада 1918 р.*, în „Науковий вісник Чернівецького університету: Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини", 2013, Вип. 676–677, p. 22.

[95] Această apreciere se datorează faptului că proprietarii și comercianții cernăuțeni se așteptau ca prezența unui număr însemnat de țărani ucraineni la adunările publice, în contextul agitațiilor politice, să degenereze în violențe și devastări (vezi, Leon Arie Schmelze, *The Jews in Bukowina (1914–1919). World War and Russian Occupation*, in Hugo Gold (ed.), *History of the Jews in the Bukowina*, vol. 1, Tel Aviv, 1958, https://www.jewishgen.org/Yizkor/Bukowinabook/buk1_067.html).

BDD-A32716 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:17 UTC)

încheierea acesteia, a fost organizat un marş la care au participat „multe mii de ucraineni" şi care s-a încheiat în Piaţa Elisabeta (actuala Piaţă a Teatrului). Rezoluţia adoptată era identică cu moţiunile dezbătute anterior de societăţile studenţeşti ucrainene[96] şi, alături de alte aspecte, cuprindea referirea la nerecunoaşterea hotărârilor Constituantei româneşti din 27 octombrie. Poziţia pe care s-au plasat liderii ucrainenilor bucovineni se întemeia pe rezoluţia Consiliului Naţional Ucrainean din Lemberg, votată la 19 octombrie 1918, potrivit căreia în viitorul stat ucrainean urma să fie inclusă partea de nord a Bucovinei, cu oraşele Cernăuţi, Storojineţ şi Siret[97]. Comitetul Ţinutal Ucrainean a pledat pentru divizarea Bucovinei în baza dreptului popoarelor la autodeterminare, susţinând că, întemeindu-se pe principiile programului enunţat de Woodrow Wilson şi prevederile *Manifestului imperial* din 16 octombrie 1918, are dreptul şi datoria de a administra partea ucraineană a provinciei. Rezoluţia adoptată la 3 noiembrie făcea publică doleanţa ucrainenilor bucovineni de a uni teritoriul revendicat Republicii Populare Ucrainene cu capitala în Lviv[98]. În seara zilei de 3 noiembrie, Omelian Popowicz, preşedintele Comitetului Ţinutal Ucrainean, împreună cu Aurel Onciul, s-au prezentat la guvernatorul Bucovinei şi au cerut să li se înmâneze puterea. Contele von Etzdorf a subliniat că nu acceptă să renunţe la responsabilitatea încredinţată de împărat şi va conduce în continuare administraţia Bucovinei pentru a asigura ordinea şi a proteja populaţia[99].

Într-adevăr, în acest context de confruntare politică, autorităţile habsburgice practic nu mai puteau controla situaţia. Ostaşii disponibilizaţi, pe măsură ce au luat arme şi muniţii, distribuindu-le locuitorilor din suburbii şi din mediul rural, au sporit teama în rândul populaţiei Cernăuţiului[100]. Potrivit informaţiilor furnizate de reprezentanţii Poliţiei Cernăuţi, întreaga noapte dinspre 3 spre 4 noiembrie s-au înregistrat împuşcături „sălbatice" cu arme Mannlichen şi explozii de grenade de mână. În pofida faptului că nu au fost raportaţi morţi sau răniţi, iar devastările au avut drept ţintă depozitele militare, „populaţia era foarte îngrijorată"[101]. La 4 noiembrie, contele Etzdorf trimitea la Viena o telegramă prin care informa că „unităţile militare amplasate pe teritoriul Bucovinei s-au autodizolvat", în urma cărui fapt în capitală se observă „sabotajul, multe persoane fiind ucise. Instrumentele de care dispun sunt insuficiente pentru a asigura în totalitate ordinea în Cernăuţi". Guvernatorul a solicitat instrucţiuni cu privire la transmiterea puterii, menţionând că, „în cazul în care o va dicta situaţia, eu, liniştit, cinstit, în acord cu conştiinţa voi transmite puterea reprezentanţilor legitimi ai naţiunilor, deoarece la ultimul meu memoriu, deja de 6 zile, nu există vreun răspuns"[102].

[96] *Die Situation in Czernowitz. Czernowitz, 3. November*, in „Czernowitzer Allgemeine Zeitung – Czernowitzer Tagblatt", 4. November 1918, p. 1.

[97] *Was wird jetzt geschehen?*, în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung – Czernowitzer Tagblatt", 9. November 1918, S. 1.

[98] О. В. Добржанський, *Соборницькі прагнення українців Буковини...*, p. 33.

[99] Erich Prokopowitsch, *op. cit.*, p. 43.

[100] *Die Situation in Czernowitz. Czernowitz, 3. November*, în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung – Czernowitzer Tagblatt", 4. November 1918, p. 1.

[101] *Eine unruhige Nacht*, p. 2.

[102] Erich Prokopowitsch, *op. cit.*, p. 35.

BDD-A32716 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:17 UTC)

În ziua de 4 noiembrie, a avut loc o întrevedere între contele von Etzdorf și Iancu Flondor, președintele CNR, în prezența lui Alexandru Hurmuzaki, Aurel Țurcan, vicepreședinte al Dietei Bucovinei, și a baronului Ioan Victor Stârcea*. Guvernatorul i-a adus la cunoștință evenimentele din seara anterioară, a menționat că în cadrul tratativelor s-ar fi ajuns la soluția guvernării comune româno-ucrainene: sudul Bucovinei până la râul Siret urmând a fi administrat de români, nordul Bucovinei până la Prut de ucraineni, iar regiunea dintre Prut și Siret să fie sub administrare comună[103]. Etzdorf a subliniat că e decis să cedeze puterea și i-a cerut lui Iancu Flondor ca, în numele Consiliului Național Român, să accepte să preia puterea împreună cu reprezentanții Consiliului Național Ucrainean[104]. Flondor a respins propunerea și l-a rugat pe Etzdorf să continuă să conducă administrația Bucovinei cât se poate de mult. De asemenea, l-a informat pe guvernator (care știa deja din surse confidențiale) că a trimis un curier la Iași[105], cu rugămintea ca Guvernul Român să introducă trupe în Bucovina, în vederea restabilirii ordinii și apărării românilor bucovineni[106].

În urma unor măsuri energice, în strânsă cooperare cu consiliile naționale bucovinene, care au organizat gărzi civile, pe parcursul zilei de 5 noiembrie situația privind securitatea generală a suferit o îmbunătățire semnificativă. Străzile orașului erau străbătute de patrule puternice, care dezarmau soldații care se întorceau acasă și confiscau puștile de la civili, intervenind acolo unde siguranța populației era pusă în pericol. În aceeași direcție a evoluat situația și în ziua următoare[107]. Presa locală constata că, în ultimele trei zile (4–6 noiembrie), liderii românilor și ucrainenilor au demonstrat că pot asigura aprovizionarea populației cu alimente și buna funcționare a masivului aparat administrativ[108]. Totuși, atât în sudul Bucovinei, cât și în partea de nord, autoritățile austriece nu stăpâneau situația, înregistrându-se numeroase tulburări, violențe, înlăturări din funcții ale reprezentanților administrației habsburgice etc.[109]

Constatând fragilitatea administrației habsburgice, întemeindu-se pe forțele paramilitare ucrainene disponibile, care controlau, începând cu data 4 noiembrie, în mare parte Bucovina, reprezentanții Comitetului Ținutal Ucrainean au considerat necesar să dea o formă juridică acestei stări de fapt și să preia puterea în orașul Cernăuți și în partea ucraineană a Bucovinei[110]. Drept urmare, în dimineața zilei de 6 noiembrie au fost ocupate comandamentul corpului de jandarmi, prefectura poliției, poșta, direcția

* Doctor în drept, șambelan al Curții Imperiale din Viena, ambasador al Austro-Ungariei în Chile, între 16 decembrie 1912 și 8 noiembrie 1916.

[103] Teodor Bălan, *op. cit.*, p. 97.

[104] Radu Economu, *op. cit.*, p. 14.

[105] Era vorba despre Vasile Bodnărescu.

[106] Erich Prokopowitsch, *op. cit.*, p. 44.

[107] *Die Krise*, în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung – Czernowitzer Tagblatt", 6. November 1918, p. 1.

[108] *Ibidem.*

[109] Erich Prokopowitsch, *op. cit.*, p. 44–45.

[110] *Die Krise*, în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung – Czernowitzer Tagblatt", 6. November 1918, p. 1.

BDD-A32716 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:17 UTC)

căilor ferate, administrația financiară și Banca Țării Bucovina[111]. Potrivit informațiilor furnizate de guvernatorul Bucovinei, în ziua de 6 noiembrie 1918, la ora 11.35, din partea Consiliului Național Ucrainean, la el s-au prezentat Elias Semaka și Nikolaj Spenul, deputați în Parlamentul de la Viena, Omelian Popowicz, membru al Consiliului Provincial Permanent al Bucovinei, și locotenentul Ilia Popowicz. În cadrul întrevederii, Semaka l-a anunțat pe contele Josef von Etzdorf că sediul Guvernului Bucovinei a fost ocupat de militarii ucraineni și i-a cerut să cedeze prerogativele autorității guvernamentale în „teritoriile ucrainene din Bucovina și în orașul Cernăuți" în mâinile Consiliului Național Ucrainean. Guvernatorul a evidențiat că această abordare îl va determina să cedeze sub presiunea forței, însă este dispus să transfere puterea doar împreună reprezentanților națiunilor română și ucraineană[112]. El a propus să încerce încă o dată să medieze un acord între români și ucraineni și, în cazul care și această tentativă va eșua, va transfera puterea Consiliului Național Ucrainean și lui Aurel Onciul[113]. Contele von Etzdorf i-a invitat pe Iancu Flondor și Nicu Flondor la discuții, însă aceste tratative s-au încheiat fără vreun rezultat[114].

Ulterior, la ora 16, în fața sa s-au prezentat din nou liderii Consiliului Național Ucrainean, însoțiți de această dată de deputatul Aurel Onciul, acesta din urmă declarând că este delegatul Consiliului Național Român, format din membri ai Parlamentului, structură constituită în baza înaltului *Manifest imperial*, și că cele două părți sunt pregătite să-și asume de comun acord exercitarea autorității guvernamentale în Bucovina. Prin semnarea *Protocolului* respectiv, contele Josef von Etzdorf, în numele autorităților de la Viena, transmitea autoritatea guvernamentală asupra „țării Bucovinei" reprezentanților „națiunilor română și ucraineană"[115]. Protocolul era semnat, pe de o parte, de contele Josef von Etzdorf, în calitate de „informator", pe de alta, în calitate de „receptori ai informației", de Omelian Popowicz, Elias Semaka, Nikolaj Spenul, pentru ucraineni, iar pentru români, de Aurel Onciul.

Printr-o *Proclamație*, semnată în data de 6 noiembrie de Aurel Onciul și Omelian Popowicz, cei doi anunțau: „Guvernul imperial, care consideră că sarcina sa s-a încheiat, astăzi ne-a înmânat nouă, în calitate de comisari naționali ai popoarelor ucrainean și român, nedivizată puterea de guvernământ din Bucovina. După ce am pregătit acest fapt final, pentru a preveni condițiile anarhice și pentru a menține ordinea și securitatea publică, am preluat guvernul..."[116].

[111] Teodor Bălan, *op. cit.*, p. 94.

[112] *Protokoll ausgenommen in Czernowitz am 6. November 1918*, în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung – Czernowitzer Tagblatt", 7. November 1918, p. 1.

[113] Олександр Добржанський, *Листопад 1918 р.на Буковині. Ще раз про втрачені можливості*, in *Питання історії України. зб. наук. ст*., Чернівці, Технодрук, 2008, т. 11, p. 68.

[114] Erich Prokopowitsch, *op. cit.*, p. 45.

[115] *Protokoll ausgenommen in Czernowitz am 6. November 1918*, în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung – Czernowitzer Tagblatt", 7. November 1918, p. 1.

[116] *Proklamation*, in „Czernowitzer Allgemeine Zeitung – Czernowitzer Tagblatt", 7. November 1918, p. 1.

BDD-A32716 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:17 UTC)

Ziarele cernăuţene care anunţau preluarea puterii de către cei doi „comisari naţionali”, subliniau că încă nu este cunoscută opinia Consiliului Naţional Român pe marginea acestei schimbări de administraţie[117]. În acest context, în ziua de 7 noiembrie, George Grigorovici a făcut public faptul că Aurel Onciul s-a erijat în delegat al Consiliului Naţional Român fără a consulta şi fără a avea acceptul celorlalţi parlamentari români[118].

Primul apel făcut public de „noul Guvern” menţiona că în Bucovina au loc neîngrădit jafuri şi că au fost primite numeroase rapoarte din satele şi oraşele provinciei cu privire la devastări, jafuri şi crime, „care amintesc de atrocităţile comise de bolşevici”[119]. De asemenea, într-un *Apel* adresat locuitorilor capitalei Bucovinei în ziua de 7 noiembrie, Osyp Bezpalko, care se intitula „comisar municipal”, în numele „Administraţiei provinciei”, anunţa că a fost desemnat responsabil cu reorganizarea consiliului local de către Delegaţia bucovineană a Consiliului Naţional Ucrainean şi îndemna populaţia la păstrarea vigilenţei, păcii şi ordinii[120]. Iar în ziua următoare, 8 noiembrie, maiorul Jaskiewicz lansa un apel ofiţerilor şi soldaţilor jandarmi să nu renunţe la exercitarea responsabilităţilor conferite de lege, să conştientizeze că jandarmeria imperială a fost desfiinţată, dar ei se vor putea transfera în unităţile ucrainene şi cele române de jandarmi bucovineni. Maiorul comunica populaţiei că el a fost desemnat drept şef al jandarmilor ucraineni, iar jandarmii români urmau a fi coordonaţi de căpitanul Wilhelm Man[121].

În pofida preluării pe cale paşnică a puterii, în provincie exista o stare de nelinişte profundă. Ziarul „Czernowitzer Morgenblatt”, din 8 noiembrie 1918, relata: „Pe parcursul zilei domină o nervozitate extraordinară în rândul tuturor categoriilor populaţiei, care se reflectă pe chipurile oamenilor. (...) Organele ucrainene de putere depun toate eforturile pentru menţinerea siguranţei şi ordinii, dar nu se poate să nu observi că, în prezent, oraşul a găzduit elemente pe lângă care, spre regret, nu se poate trece fără atenţionare sau apel. De fapt, rătăcesc mici bande care, sub diverse forme, îşi însuşesc bunuri străine, practică extorcările şi neliniştesc diverse cartiere ale oraşului prin intermediul jafurilor şi actelor de violenţă. Din fericire, până astăzi, aceste cazuri nu au îmbrăcat un caracter catastrofal, dar ele alimentează neliniştea şi sporesc nervozitatea”[122].

În după amiaza zilei de sâmbătă, 9 noiembrie, în faţa Casei Naţionale a Românilor s-a adunat o mulţime de bucovineni (orăşeni, studenţi, ofiţeri, clerici, soldaţi ş.a.)

[117] *Der Umschwung. Abg. Dr. v. Onciul übernimmt gemeinsam mit der Ukrainska Rada die Regierung*, în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung – Czernowitzer Tagblatt”, 7. November 1918, p. 2.

[118] *Eine Erklärung des Abg. Grigorovici*, în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung – Czernowitzer Tagblatt”, 8. November 1918, p. 3.

[119] *Appel an die neue Regierung*, în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung – Czernowitzer Tagblatt”, 7. November 1918, p. 2.

[120] *An die Bevölkerung der Landeshauptstadt Czernowitz!*, in „Czernowitzer Allgemeine Zeitung – Czernowitzer Tagblatt”, 9. November 1918, p. 3.

[121] *Die Bukowinaer Gendarmerie. An alle Offiziere und Gendarmen!*, in „Czernowitzer Allgemeine Zeitung – Czernowitzer Tagblatt”, 10. November 1918, p. 3.

[122] „Czernowitzer Morgenblatt”, 8. November 1918; *apud* Олександр Добржанський, Володимир Старик, *Змагання за українську державність...*, p. 274–275, 277.

BDD-A32716 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:17 UTC)

îmbrăcați în haine de sărbătoare, unii cu buchete de flori, veniți să întâmpine armata română. În jurul orei 18, o patrulă ucraineană a ordonat mulțimii să se disperseze, însă românii au refuzat, ajungându-se la altercații. Ucrainenii au început să tragă în aer, provocând panică în piață. Câteva doamne și-au pierdut cunoștința, iar una a decedat[123].

În pofida faptului că, în ziua de 8 noiembrie 1918, în cadrul ședinței Comitetului Ținutal Ucrainean s-a adoptat hotărârea ca funcționarii desemnați să rămână la post până în momentul în care în Cernăuți va intra armata română[124], la 9 noiembrie majoritatea membrilor Comitetului Ținutal Ucrainean, inclusiv Omelian Popowicz, s-a retras la Coțmani, iar apoi în Galiția[125], aceeași atitudine adoptând și membrii formațiunilor militare ucrainene[126]. Menționăm că Legiunea Carabinierilor Ucraineni „Sici", la 24 octombrie, primise ordin de la comandantul Armatei a 4-a austro-ungare din Lemberg de a se deplasa în Galiția[127]. În plus, la 31 octombrie, căpitanul Dmytro Vitovski, șeful Comitetului Militar Central din Lviv, a dat ordin tuturor forțelor paramilitare ucrainene din Cernăuți, Stanislaw, Kolomyia și Zolochiv să se concentreze în Lviv, în sprijinul Consiliului Național Ucrainean. Totodată, ordinul transfera responsabilitatea pentru „realizarea acțiunii în Cernăuți" Regimentului 41 infanterie[128]. Drept urmare, legionarii ucraineni au părăsit Bucovina, la 2 noiembrie, ajungând în ziua de 3 noiembrie la Lviv[129]. Legionarii rămași la dispoziția Comitetului Ținutal Ucrainean au părăsit Cernăuțiul în ziua de 9 noiembrie, devastând, înainte de plecare, depozitele din gara Jucica[130].

Consiliul Național Polonez a decis să susțină preluarea puterii de către Consiliul Național Român și a pus la dispoziția acestuia legionarii polonezi. În ziua de duminică, 10 noiembrie, detașamentul de legionari polonezi a trecut în marș prin fața Casei Naționale a Românilor, salutând mulțimea aflată în așteptarea armatei române. Legionarii polonezi au participat și în ziua de 11 noiembrie la marea demonstrație organizată cu ocazia intrării trupelor conduse de generalul Iacob Zadik[131].

Practic, din 10 noiembrie 1918, Consiliul Național Român a preluat conducerea asupra tuturor instituțiilor din capitala Bucovinei și a întâmpinat, în ziua de 11 noiembrie, intrarea Armatei Române în Cernăuți. În perioada următoare, în condițiile stabilirii ordinii, CNR a format un Guvern al Bucovinei care a gestionat problemele până la

[123] „Czernowitzer Morgenblatt", 10. November 1918. Apud Олександр Доброжанський, Володимир Старик, *Змагання за українську державність...*, p. 274–275, 277.

[124] Мирон Кордуба, *op. cit.*, p. 849.

[125] В. М. Ботушанський, С. М. Гакман et al., *op. cit.*, p. 424–425.

[126] Мирон Кордуба, *op. cit.*, p. 851.

[127] Ion Nistor, *Problema ucraineană...*, p. 265.

[128] Олекса Кузьма, *Листопадові дні 1918 р.*, în О. В. Доброжанський, В. П. Старик, *Бажаємо до України!*, p. 811–812.

[129] *Ukrainian Sich Riflemen*, in http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?link path=pages%5CU%5CK%5CUkrainianSichRiflemen.htm.

[130] „Czernowitzer Morgenblatt", 10. November 1918. *apud* Олександр Доброжанський, Володимир Старик, *Змагання за українську державність...*, p. 276.

[131] „Czernowitzer Morgenblatt", 12. November 1918; *apud* Олександр Доброжанський, Володимир Старик, *Змагання за українську державність...*, p. 282.

BDD-A32716 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:17 UTC)

finele anului 1918, a purtat negocieri cu celelalte consilii naționale în vederea asocierii grupurilor etnice respective la programul Constituantei din 27 octombrie şi a pregătit Congresul General al Bucovinei[132]. În urma întrevederii avute în ziua de 23 noiembrie 1918 de Iancu Flondor cu liderii Consiliului Național Polonez, această comunitate a decis să susțină ideea unirii Bucovinei cu Regatul României. Germanii bucovineni au menționat că vor da răspunsul în urma consultării opiniei membrilor comunității, acțiune realizată în cadrul adunării naționale organizate în ziua de 26 noiembrie, când Consiliului Național German s-a pronunțat pentru unirea cu statul român[133].

La 28 noiembrie 1918, Congresul General al Bucovinei, la care au participat membri ai Consiliului Național Român, Consiliului Național Polonez, Consiliului Național German şi 13 reprezentanți ai unor comune ucrainene din Bucovina, în urma unor dezbateri şi luări de poziție, a votat în unanimitate „unirea necondiționată şi pentru vecie a Bucovinei, în vechile ei hotare până la Ceremuş, Colacin şi Nistru, cu Regatul României”[134]. Unirea Bucovinei la Regatul României a fost recunoscută şi consacrată prin Tratatul de Pace cu Austria, semnat la 10 decembrie 1919.

Astfel, în toamna anului 1918, Bucovina a devenit unul dintre teritoriile fostei monarhii dualiste care nu a mai dorit să contribuie la perpetuarea formulei imperiale existente. Dintre proiectele privitoare la viitorul Bucovinei, lansate în anii 1917–1918 în dezbaterea publică (evreiesc, german, român, ucrainean), unele intrate în focul verificării (ucrainean), altele respinse total (proiectul evreiesc) sau parțial (cel german) de mersul evenimentelor, proiectul românesc s-a dovedit a fi cel câştigător. Pe lângă conjunctura internațională, succesul acestuia s-a datorat abilității Consiliului Național Român din Bucovina de a negocia cu toate părțile, de a nu genera tulburări şi violențe şi de a-şi urmări cu consecvență obiectivele. În lunile octombrie – noiembrie 1918, liderii românilor bucovineni au demonstrat capacitatea de a acționa cu fermitate şi inteligență în circumstanțe extrem de complexe şi de a identifica soluțiile care să le aducă câştig de cauză.

[132] Constantin Ungureanu, *Consiliul Național Român din Bucovina (toamna anului 1918)*, în „Revista de Ştiințe Politice şi Relații Internaționale”, Chişinău, anul XV, nr. 1, 2018, p. 112–116.

[133] Teodor Bălan, *op. cit.*, p. 102.

[134] Ion Calafeteanu, Viorica-Pompilia Moisuc, *Unirea Basarabiei şi a Bucovinei cu România, 1917–1918: Documente*, Chişinău, Editura Hyperion, 1995, p. 333–335.

BDD-A32716 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:17 UTC)